

Wyrok z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 130/03

Sprawy między członkami samorządu zawodowego przedsiębiorców, utworzonego ustawą z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców (Dz.U. Nr 35, poz. 194), a organizacjami tego samorządu podlegają rozpoznaniu na drodze sądowej.

Sędzia SN Tadeusz Żyznowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Barbara Myszk

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Stanisława S. przeciwko Zrzeszeniu Transportu Prywatnego w Z.G. o ustalenie, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 1 kwietnia 2004 r. kasacji powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 10 października 2002 r.

uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu do ponownego jej rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu za instancję kasacyjną.

Uzasadnienie

Uwzględniając żądania powoda Stanisława S. Sąd Okręgowy ustalił, że uchwały podjęte dnia 13 września 2000 r. na walnym zebraniu członków "Radio C.T." – agendy pomocniczej przy Zrzeszeniu Transportu Prywatnego w Z.G. są nieważne. Z ustaleń wynika, że pozwane Zrzeszenie działa na podstawie ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców (Dz.U. Nr 35, poz. 194 ze zm.). "Radio C.T." – agenda pozwanego Zrzeszenia – powołana została uchwałą zarządu tego zrzeszenia na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez walne zgromadzenie członków. W myśl postanowień tego regulaminu, wybór członków zarządu następuje na walnym zgromadzeniu w głosowaniu tajnym przy obecności co najmniej 50% plus jeden członków "Radia". W zwołanym na dzień 13 września 2000 r. walnym zgromadzeniu członków uczestniczyło co najwyżej 25

osób na ogólną liczbę 93 członków "Radio C.T.". Zapadłe na tym zgromadzeniu uchwały, w tym także o powołaniu nowego zarządu, który wykluczył powoda z szeregu członków, są zatem nieważne.

Uwzględniając apelację pozwanego Zrzeszenia Sąd Apelacyjny zmienił powyższy wyrok i oddalił powództwo. Wskazał, że wzajemne stosunki między pozwanym Zrzeszeniem a jego członkami, wynikające z ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców, należą do sfery organizacyjnej. Ustawa ta ani statut nie przewidują możliwości zaskarżenia przez członka uchwał organów zrzeszenia w drodze powództwa o ustalenie. Członek Zrzeszenia nie ma zatem interesu prawnego w zaskarżeniu zapadłych uchwał, co skutkuje oddaleniem powództwa. Ponadto Sąd drugiej instancji stwierdził, że nie ma podstaw do ustalenia nieważności kwestionowanych przez powoda uchwał, skoro nie są one sprzeczne z bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa. Statut jest umową wiążącą tylko członków Zrzeszenia i jeżeli zapadłe uchwały naruszają umowę, to mogą być podważone wyłącznie w trybie przewidzianym w statucie, a nie na drodze sądowej.

Kasację wniósł powód Stanisław S. Z powołaniem się na obie podstawy przewidziane w art. 393¹ k.p.c. zarzucił nieważność postępowania, ponieważ pozwane Zrzeszenie nie miało organu do reprezentowania przed sądem, a także pełnomocnik procesowy pozwanego nie był umocowany przez uprawniony organ do działania (art. 379 pkt 2 k.p.c. w związku z art. 393¹⁹ k.p.c.). Ponadto pozbawiono powoda prawa do obrony przez przyjęcie, że statut Zrzeszenia nie dopuszcza możliwości wniesienia powództwa o ustalenie, co jest rażąco sprzeczne z art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 – dalej: "e.k.p.c.") oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji (art. 393¹⁹ w związku z art. 379 pkt 1 i 5 k.p.c.). Zarzucił także naruszenie prawa materialnego, przez niewłaściwe zastosowanie art. 58 k.c., polegające na ograniczeniu rozważań do art. 58 § 1 k.c. i przyjęciu tego przepisu jako podstawy prawnej oddalenia powództwa, gdy przy prawidłowo ustalonym stanie faktycznym zachodzą warunki zastosowania art. 58 § 2 k.p.c., tj. naruszenia przez pozwane Zrzeszenie zasad współżycia społecznego, oraz naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, z powodu nieprzeprowadzenia dowodu z odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego,

potwierdzającego, że osoby reprezentujące pozwane Zrzeszenie nie są do tego uprawnione, co Sąd powinien był ustalić z urzędu.

Skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji ewentualnie o uchylenie tego wyroku z przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców, określająca zasady tworzenia i działania tego samorządu, nie wyłącza z drogi sądowej sporów między samorządowymi organizacjami a ich członkami. Nie zachodzi zatem konflikt konstytucyjnych gwarancji i zakresu przewidzianej w Konstytucji ochrony sądowej a ustawodawstwem zwykłym, wyłączającym kompetencję sądów (art. 2 § 1 i 3 k.p.c.).

Z istoty samorządu zawodowego wynika, że o sprawach samej organizacji i o stosunkach między pozwanym Zrzeszeniem a członkami decydują członkowie. Stosunki te opierają się zatem na zasadzie równorzędności. Podzielenie zapatrywania o takim stopniu autonomii pozwanego Zrzeszenia, jaki wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, byłoby równoznaczne z przyznaniem tej stronie decydującego i nieodwołalnego wyrażania oceny bez kontroli ze strony sądu. Cywilnoprawny charakter stosunków, określonych w statucie Zrzeszenia, i ich podleganie drodze sądowej, nie może być zasadnie kwestionowany. Nie można w szczególności podzielić stanowiska, że skoro ustawa o samorządzie zawodowym i statut nie przewidują możliwości zaskarżenia zapadłych uchwał, to organy państwa pozbawione są możliwości ingerencji. Jest oczywiste, że brak przepisu przewidującego drogę sądową dla dochodzenia danej kategorii spraw nie może być odczytywany jako wyłączenie w stosunku do tych spraw zasad powszechnie obowiązujących w państwie prawnym. Możliwość wystąpienia na drogę sądową nie godzi w samorządność zrzeszenia ani jej nie ogranicza, lecz zmierza do zapewnienia jego prawidłowego funkcjonowania. Konstytucyjna gwarancja ustanowiona w art. 45 ust. 1 przesądza domniemanie prawa do drogi sądowej i prawa powoda żądania rozpoznania sprawy przez sąd. Przepisy konstytucyjne gwarantują prawo do sądu i jego realizowanie zarówno bezpośrednio, jak i przez konkretyzowanie tych przepisów w ustawodawstwie zwykłym (por. m.in. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2000 r., II CKN 285/00, OSNC 2000, nr 10, poz. 188 i uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2001 r., III ZP 28/00, OSNAPUS 2001, nr 7, poz.

210). Prawo do sądu gwarantuje także art. 6 ust. 1 e.k.p.c. Niezależnie od tego, w jakim zakresie przepisy tej Konwencji znalazły odbicie w Konstytucji, na gruncie obowiązującego porządku prawnego powołana Konwencja stanowi źródło powszechnie obowiązującego prawa (art. 87 ust. 1 w związku z art. 241 ust. 1 oraz art. 89 ust. 1 pkt 2 Konstytucji).

Zgodnie z art. 6 ust. 1 zdanie pierwsze e.k.p.c., każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły, bezstronny sąd ustanowiony ustawą, przy rozstrzyganiu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej. Przytoczone sformułowanie o prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym jest szerzej rozumiane i stosowane w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka niż pojęcie sprawy cywilnej w rozumieniu przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Odmawiając kontroli zaskarżonych uchwał, którym powód Stanisław S. zarzucał niezgodność z przepisami normującymi tryb zwoływania, obradowania i podejmowania uchwał przez właściwe organy Zrzeszenia, Sąd Apelacyjny wskazał, na umowny charakter postanowień statutu, co wyklucza zastosowanie art. 58 k.c. i w konsekwencji uwzględnienie powództwa. Wobec zarzutu kasacji naruszenia art. 58 § 2 k.c. nie zachodzi potrzeba omawiania kontrowersji dotyczących charakteru prawnego statutu, a stwierdzony brak uregulowania ustawowego dotyczącego Zrzeszenia uzasadnia odwołanie się do zasad autonomii woli stron i wolności umów, które ograniczają klauzule generalne ustanowione w art. 58 § 2 i art. 353¹ k.c. Zasady współżycia społecznego są obiektywnym miernikiem oceny (art. 58 § 2 k.c.). Ocena postępowania powoda należała do właściwych organów Zrzeszenia w stadium podejmowania stosowanych rozstrzygnięć, w tym także o wykluczeniu go z szeregu członków. Skoro przedmiot sporu stanowią zarzucane przez powoda wadliwości przy podejmowaniu tych rozstrzygnięć, ich kontrola należy do sądu, który ocenia, czy podjęte decyzje stanowią rzeczywisty wyraz woli pozwanego Zrzeszenia.

Podlegają także badaniu i ustalaniu podane powodowi jako członkowi Zrzeszenia przyczyny mające – zdaniem pozwanego Zrzeszenia – uzasadniać jego wykluczenie, oraz fakt, czy odpowiadają prawdzie i uzasadniają, przy uwzględnieniu zasad współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), zastosowanie takiej sankcji. (...)

Z powyższych przyczyn kasacja podlega uwzględnieniu (art. 393¹³ k.p.c.).

